

KORUNK

VILÁGNÉZETI ÉS IRODALMI HAVI SZEMLE

Ötven évvel ezelőtt indult a *Korunk*.

Történelmének egész irodalma van már. Megfontoltabb, vagy torzabb viták folytak körülötte, percszempontok szerinti elhallgatások és hamisítások sem hiányoztak. Még ezekből is kiderül azonban, hogy egy valamit nem lehet vitatni: történelmi jelentőségét.

Bármennyi lenne is a még elemzendő és értékelendő, a legfontosabbak talán mégis tisztázhatók már, két következtetés (kutatások által bizonyított módon) mindeképp levonható.

Változások és átalakulások jellemezték történetét, de erős cezúráról nem lehet beszélni. Munkája és küzdelme egységes és természetes fejlődés volt: az elsőtől az utolsó számig. Marxistának tudjuk és népfrontos politikájúnak emlegetjük a *Korunkot*. Mindkettőt Gaál teljesítette ki — a Dienes által megvetett alapokon. A marxizmus megújulást akaró vágyából, a baloldali radikális elkötelezettségből és tisztázási szándékból nőtt ki a *Korunk* — éppen abból tehát, aminek szellemében Dienes az első évfolyamokat szerkesztette. Együtt kezdik a marxistává alakítás folyamatát. A népfrontgondolat pedig a kezdeti széles összefogás folytatása; a megváltozott körülmények feladatai szerint.

Egyértelmű az is, hogy mindkét szerkesztőnek mindig alapelve és célja volt az egész haladó magyarságot átfogó lapot valósítani meg. Világosan és ismételten kifejtik ezt mindketten. Határok felett nyúltak át, így akartak összefogást. Határozott elvek nevében tették ezt, egy másik Magyarországot építve, az uralkodó politikával szemben a másik magyarságot szolgálva, a bárhol élő magyarokat a társadalmi változás érdekében összefogni. Ezért rágalmak ellenére, Erdélyben is kezdettől fogva honos volt a lap. Az első tartalomjegyzékek névsora bizonyít. És tágabban is a közös ügy, a népek egymásratalálása nevében törekedtek: a közép-európai országok közötti egységre. Volt így a lap európai is, Európa jelenléte is. Európai: hány hasonló létezett a két háború között Európában? Elkötelezetten baloldali, elvszerűen küzdő — a dogmatikus nézetek ellen is?

Az indulás évfordulója alkalmából emlékezni a lapra: lehet-e jobbat tenni, mint a szerkesztőknek azon írásait megjelentetni, amelyekben ők jellemzik a lapot, a lehetséges és tényleges olvasókhhoz szólva? Három ilyen — nehezen hozzáférhető — dokumentum ismeretes és mind a három igen tanulságos. Ezeket közöljük teljes szövegükben. (Majd szemelvényeket Gaál Gábor vallomásaiból.)

Az első egy beharangozó-toborzó írás 1925-ből. Ezt *Mózes Huba*, a kolozsvári Nyelvészeti és Irodalomtörténeti Intézet igen tehetséges kutatója fedezte fel, ő számolt be róla *A hét* című lap 1975/21-es számában. A *Korunk* ezen első programját a

kolozsvári Lapkiadó R. T., a *Keleti Újság* kiadója nyomatta, 4 lap terjedelemben, 18 cm×10,9 cm-es tükörrel, s az úgyszintén kolozsvári Lepage könyvkereskedés és könyvkiadó vállalat hozta forgalomba, a magyar, román, német, olasz, francia és más nyelvű könyv- és folyóirattermésekről tájékoztató, *Ex-Libris* című szemléje 1925. évi augusztus—szeptemberi kettős számának (I. évf. 5—6. sz.) lapjai közé fűzve. (Erre az „előzetes jelentés”-re utal a *Korunk* 1926 februárjában megjelent első számának utolsó lapján olvasható, *A Korunk hírei* című szerkesztői közlemény, amely jelzi, hogy az új szemle csaknem két hónapnyi késéssel s a tervezettnél egyelőre szűkebb körű munkatársi gárdával és tematikával indul útjára.)

A második dokumentum, a *Beköszöntő*, a *Korunk* első számának „vezércikke”, az 1926. februári szám 1—7. oldalán jelent meg. Erre hivatkozik Gaál Gábor a *Korunkra* vonatkozó, 1938—1940 közötti előadásaiban, mint amelynek elveit szerkesztésében követte, folytatta.

A harmadik végül a lap 1938-ból való előfizetési felhívása, amelyet — megszületésének körülményeit is ismertetve — *Sándor László* közölt a *Népszabadság* 1973. szeptember 2-i számában.

T — — r

Korunk

HAVI SZEMLE

SZERKESZTI

DIENES LÁSZLÓ

MEGJELENIK 1925 KARÁCSONYÁRA

Hatodik éve már, hogy az utódállamok magyarsága új államkeretek közé került, s ennek folytán elvesztette azokat a kulturális kapcsolatokat, amelyek az összmagyarsághoz s ezen keresztül a nagy európai kultúrközösséghez fűzték, és népi életének szellemi támaszt adtak. Pedig a megváltozott államjogi helyzet az utódállamok magyarságát új és súlyos problémák elé állította, amely kritikus helyzetben a szokottnál is nagyobb szüksége volna erős lelki tartásra. S tényleg, az új problémák hirtelen rászakadása a szellemi hinterlandjától megfosztott magyarságot néhány évre szinte megbénította nemcsak cselekvő, hanem a dolgokra reflektáló képességében is, úgyannyira, hogy képtelen volt a napi parancsoló szükség kényszerűségein felülemelkedve, higgadtan és távolabbra néző szemekkel venni vizsgálat alá azokat a problémákat, amelyek elé a háború utáni új európai helyzet és ezen belül saját új helyzete az új államkeretek között állította.

Ma már ez nincs így. A nagy változások első beteges bódulata elmúlt, s kijózanodva nézünk körül. De teljesen tájékozatlanul. A súlyos problémák pedig még mindig megvannak, s jól megfontolt cselekvést követelnek. Cselekvést, amely alkalmazkodni tud a megváltozott világhelyzethez és a magyarság változott helyzetéhez, s meg tudja találni azokat az eszközöket, amelyek segítségével biztosítani képes új helyzetében gazdasági és kulturális továbbfejlődését.

A megfontolt és jól alkalmazott cselekvésnek előfeltétele, hogy tisztába jöjjünk azon feltételekkel, amelyek között cselekednünk kell. A létfeltételek azonban, amelyek közé a világháború helyezett bennünket, újak, s régi, megszokott fogalmakkal hozzá nem férhetők. Más ma közvetlen környezetünk, amelyben élünk, s más ma

Európa levegője, amelyet belélegzünk. Ezeket az új adottságokat kell tudatosítani magunkban, ha hozzájuk alkalmazkodni és bennük élni akarunk.

Ez a tudatosítás csak úgy történhetik, hogy lelkileg reflektálunk új helyzetünkre, s igyekszünk világosan megfogalmazni tennivalónkat. De ez a reflektálás csak mindnyájunk kollektív munkája lehet, s hogy belőle helyzetünk teljes képe kikristályosodhassék, szükség van egy objektív, független, a napi szükségleteken felülemelkedő s pártpolitikai szempontoktól magát függetleníteni tudó, mert egy magasabb szempontot képviselő nyilvános fórumra, amelyen a vélemények kicseréltesenek, és a problémák a napi politika szükségképpen kicsinyesebb szempontjaitól mentesen, minden részletükben megvilágítva megtárgyaltassanak.

Ez a független és komoly fórum kíván lenni a *Korunk*.

Programja közvetlenül folyik a célból, amelyet maga elé tűzött. Hogy közreműködjön az utódállamok magyarságának új helyzetét tisztázó munkájában, a *Korunk* törekvéseinek két fő irányban kell mozognia. Először *objektív és szenvedélymentes megállapításokat* kell keresnie az új államok mindazon viszonyairól, amelyek az ott élő magyarságot valamelyes szempontból érintik, hogy e megállapítások alapján megfogalmazható legyen a legésszerűbb politika, amelyet a kisebbségi magyarságnak, ha a távolabbi jövő érdekeit is szemmel kívánja tartani, követnie kell.

De a legésszerűbb kisebbségi politika nem egyedül a belföldi viszonyok helyes mérlegeléséből vezethető le, hanem annak megállapításánál éppen úgy, sőt talán még jobban tekintetbe veendő a világ, különösen pedig Európa helyzete. Ezért igen fontos gyakorlatilag is, hogy az utódállamok magyarsága a világpolitikai helyzetet és a világot ma mozgató eszméket ismerje, mert csak a világpolitikai helyzet helyes felismerése akadályozhatja meg, hogy ne tápláljon kilátástalan és energiatörő álmokat, s csak a világot ma mozgató eszmékből építheti fel azt a szellemi erődítményt, amelyből népi jövőjét mozgatheti.

Ezért a *Korunk* programjának második épp oly fontos pontja kell legyen, hogy *a világ, különösen pedig Európa megváltozott politikai és világnézeti helyzetképét adja az utódállamok gondolkodó magyarságának*, s közreműködjön azon kulturális kapcsolatok újra kiépítésén, amelyek a magyarságot a nagy európai kultúrközösséghez fűzték.

Objektív, szenvedélymentes megállapításokat keresni belső viszonyainkról s bekapcsolódni az európai eszme- és kultúrközösségbe, ez röviden a *Korunk* programja, amelynek megfelelően minden száma hoz

*egy-két világnézeti tanulmányt,
egy-két politikai vagy társadalmi tanulmányt,
egy hosszabb regényfolytatást,
egy novellát.*

Ezen kívül öt állandó rovatában számon tartja a bel- és külpolitika, valamint a világkultúra nagy eseményeit.

A *Korunk* irányának és programjának közelebbi jellemzéséül álljon itt azon politikai és világnézeti témák listája, amelyeket a legközelebbi jövőben alapos s mégis közérthető modorban megírt tanulmányokban feldolgozni kíván.

A *Korunk*-ban legközelebb megjelenő *politikai tanulmányok*:

A magyar kisebbségi politikai élet az utódállamokban. A romániai, jugoszláviai és a szlovenszki magyarság politikájának retrospektív áttekintése. Három tanulmány, írják odavaló magyar politikusok és publicisták. *A magyar kisebbségek összeműködése.* Anket az utódállamok magyar és többségi köreinek minden árnyalatú közéleti egyéniségei között. *A magyar kulturális élet az utódállamokban.* Három tanulmány, mindegyik odavaló magyar író tollából. *A magyar iskolaügy az utódállamokban.* Három tanulmány, odavaló szakemberektől. *A magyar iskolaügy Romániában.* Anket. *A szászok kisebbségi politikája.* A földbirtokreform Romániában. *Az erdélyi Magyar Párt és a demokrácia.* A romániai parasztpárt programja. *A gyulafehérvári határozatok és a kisebbségi élet.* Kisebbségi pártok összeműködése az

uraikodó nemzet pártjaival. *Ankét. A politikai munkásmozgalmak az utódállamokban. Három tanulmány. A magyar emigráció hat évi mérlege. A Bethlen-regime és a magyar politika jövő kilátásai. A magyar ellenforradalom. A magyar szociáldemokrata párt az ellenforradalom alatt és után. A Duna-konföderáció politikai és gazdasági jelentősége és kilátásai. A cionizmus általános emberi jelentősége. A Népszövetség mérlege. A világpolitika új útjai. Az angol munkáspárt szerepe a világpolitika alakulásában. A német demokrácia és német reakció. Az európai politikai munkásmozgalmak és a demokrácia világlehetőségei. Ellenforradalmi és fascista törekvések Európában. Ázsia politikai ébredése és Európa világpolitikai eltolódása. Európa gazdasági alkonya. Trösztösödés vagy szocializálás. Az életstandard leesése a háború után.*

A Korunk-ban legközelebb megjelenő *világnézeti tanulmányok*:

A metafizika újraébredése korunkban. A korunkat mozgató világnézeti izmusok. Tanulmányosorozat. Kelet világképe. A keleti ember lélektana. Korunk vallási mozgalmi. (Adventisták, Bibliakutatók, Újapostoliak, Darbizmus, Templomosok társasága, a Pünkösdi mozgalom, a „Christian science”, a Bahai-világvallás stb.) Tanulmányosorozat. Az erdélyi vallásos szekták. Tanulmányosorozat a szekták fő reprezentánsainak tollából, egy összefoglaló, kritikai tanulmánnyal. A vallás térhódítása korunkban. Korunk nagy filozófémái. Tanulmányosorozat. A régi egyházak reformtörekvései. Korunk nagy vallásbölcselei. (Troeltsch, Ritschl, James, Otto Scholz, Max Scheler stb.) Tanulmányosorozat. A természettudományi kutatás és korunk spiritualista törekvései. Civilizáció és kultúra-technika és belső élmény. Az anyag szerkezete mai tudásunkban. A relativitás világnézeti jelentősége. A majompör (a fejlődéstan és a vallás). A neovitalizmus és az élet új koncepciója. A freudizmus új hajtásai. Rudolf Steiner antropozófiája. A spiritizmus és a lélek mai tudományos fogalma. Korunk irracionálizmusa. A mai asztronómia kozmológiai világképe. Az expresszionizmus világképe. A misztikus líra. Irodalmi szekták Párizsban. Spengler és az új történetfilozófia. Tagore Európában. A film művészete. A történelmi materializmus a spiritualista világképben.

A Korunk szépirodalma:

A komoly szépirodalom is egyik értékes megnyilatkozási formája lévén egy kor lelkének, a *Korunk* minden száma fog hozni egy regényfolytatást és egy novellát. A magyar és külföldi irodalomból azt fogja kiválogatni, ami igazi érték, a mát jellemzi és a mának való. Igyekezni fog kiterjeszkedni az egész magyar nyelvterületre, azaz úgy a Magyarországon és az utódállamokban, mint a távolabbi külföldön szétosztán élő magyar írók írásainak legjavából adni. Emellett fontos feladatának tartja jól kiválasztott írásokkal és jó fordításokban megismertetni a magyarul olvasó közönséggel a mai külföldi irodalmat.

A Korunk állandó rovatai:

Az utódállamok politikai krónikája. Ausztria, Csehország, Jugoszlávia, Magyarország és Románia havi politikai eseményeinek kritikai összefoglalása.

Egy hónap világpolitika. A világpolitika utolsó havi eseményeinek összefoglaló méltatása.

Korunk kultúrája. A kulturális (irodalmi, tudományos, művészi, technikai) események havi szemléje.

Nyugati szemle. Nem száraz könyvismertetések, hanem a könyvpiac világnézeti jelentős tudományos és irodalmi újdonságainak olyan beszámolója, amely annak is fogalmat nyújt Nyugat szellemi életének legújabb momentumairól, aki a megbeszélte könyvekhez nem fér hozzá.

Folyóirat szemle. A legjelentősebb bel- és külföldi folyóiratoknak a nyugati szemléhez hasonló feldolgozása.

A Korunk munkatársai a Magyarországon, az utódállamokban és a távolabbi külföldön szétszórtan élő írók, szakírók és publicisták legjobbjai.

A *Korunk* Kolozsváron jelenik meg minden hónap elején nyolcvan nagy oktáv oldal terjedelemben.

A *Korunk* minden anyagi érdekeltségtől független kíván maradni, ezért kiadó bevonása nélkül jelenik meg. Tehát kizárólag előfizetőire épít. A *Korunk* csak annyi példányban jelenik meg, ahány biztos olvasóra számíthat. Ezért mindenki, aki a *Korunk*-at olvasni óhajtja, fizessen elő egy évre. Ezer előfizetőre van szükség, hogy a *Korunk* megjelenjen és megéljen. Minthogy pedig töke igénybevétele a megindulásnál is kerülni óhajtja a *Korunk*, szükséges, hogy az előfizetők legalább félévi előfizetési díjat előfizetéskor befizessenek.

A *Korunk* előfizetési ára:

Romániában	egy évre	720 Lei	félévre	360 Lei
Csehszlovákiában	egy évre	140 Kč.	félévre	70 Kč.
Jugoszláviában	egy évre	280 Dinár	félévre	140 Dinár
Magyarországon	egy évre	260.000 kor.	félévre	130.000 kor.
Ausztriában	egy évre	28 Schilling	félévre	14 Schilling
Egyéb külföldön	egy évre	22 Sv. fr.	félévre	11 Sv. fr.

Az előfizetési díjak felvételét és kezelését a kolozsvári *Lepage könyvkereskedés* vállalta, amely a beérkező összegeket szabályszerű nyugtával igazolni fogja. Azért legjobb az előfizetést és az első félévi előfizetési díjat beküldeni „*Korunk előfizetés*” jelzessel a *Lepage könyvkereskedés Cluj-Kolozsvár, Piața Unirii* címre. Az előfizetés bejelenthető a szerkesztőnél is (Dr. Dienes László Cluj-Kolozsvár, Strada Regală 47), ahova minden egyéb postai küldemény is címezhető.

LAPKIADÓ R. T., CLUJ.

Beköszöntő

Korunk gondolkodása, akárhova nyúl, mindenütt problémát talál. Mi a probléma? Egy megoldatlan kérdés. Egy kérdés, amelyre nem tudunk meggyőző feleletet találni. S ma csupa ilyen megoldatlan kérdések vesznek körül.

Problematikus lett körülöttünk az egész világ. Problematikus életünk gazdasági alapja, az egyszerű kenyérkereset, amelynek szintén elvesztettük szilárd bázisát, problematikusak társaséletünk alapformái, amelyek megrázkódtak, sok helyen megnyíltak alattunk, problematikusak szellemiségünk kiélelműdjai, amelyek vagy kiapadtak, vagy idegen vágányra terelődtek. Problematikus a tudomány, amely saját maga alatt vágja szigorú önkritikájának baltájával a megtámadhatatlannak látszott alapot, problematikus a művészet, amely csak keresést tud felmutatni, de elért eredményt nem, problematikus a vallás, amelynek hagyományos formáiból kiszakadt az élet s amely új formát a lélek transzcendens vágyainak adni még nem tud, problematikus maga az élet, amelynek tartalmát és célt csak a problémákat lebíró hit és meggyőződés adhat.

Nyúlunk bármihez, a legkisebbhez vagy a legnagyobbhoz, problémává válik kezünkben minden. Olyanok vagyunk, mint a görög monda Midás királya, akinek pénzsóvár kívánságát túlságosan meghallgatta az ég s minden arannyá vált kezében, amihez ért. Úgy vagyunk mi is. Mintha értelmünket megátkozta volna egy isten, hogy minden, amihez hozzányúlunk, apró darabokra hulljon szét, amelyeket egészbe összeforrasztani azután többé soha ne tudjunk.

S miként Midás király, úgy mi is túlságos nagy sóvárságunk büntetésekképpen jutottunk idáig. Felfedeztük a logikus értelem fényét, beleszerettünk csillogásába annyira, hogy most már csak benne megvilágítva akartunk látni mindent. Neki adtuk néhány évszázadon át teljes magunkat s csak mikor már mindenünket vég-

letekig kiélvezett racionalizmusunk romjaivá változtattunk, csak akkor ébredtünk rá, hogy a csillogás, amely elvakított, csak a hasogató fejszéből kipattanó szikra s nem a világot egyesítő élet derűs, állandó fénye volt.

Renaissance-nak nevezzük ma is még azt a kort, amelyben az európai emberi lélek e negatív oldalra való kiélézése megkezdődött. A renaissance tényleg az az idő, amikor az európai emberiség azt a meggyőződést nyeri, hogy a dolgok megértéséhez csak úgy lehet eljutni, ha előbb szétszedi őket. S azóta három évszázadon át nem csinál egyebet, mint élesíti az értelem boncoló szerszámát s szétszed, felvág, kinyit mindent, amihez csak hozzá tud férni.

S a racionalista analízis segítségével tényleg óriási eredményeket ért el a részletismeretekben: mindenről megtudta, mint a bábuját szétszedő gyermek, hogy nincs belől semmi. A pozitívista-természettudományi kutatás legnagyobb eredményének annak felismerését tekintti, hogy a dolgok látható részei mögött nincs láthatatlan mag, amely összetartja őket, az érzéki-tapasztalati jelenségek mögött nincs metafizikai, a fizikai eszközök hatáskörén túl fekvő szubsztancia, amelynek a jelenségek csak megjelenési formái volnának.

A mindent szétvágó értelmi analízisnek ez volt s csak ez lehetett az eredménye: jelenségek színes, változó világa, amelyet nem tart össze semmi. Egy végtelenül gazdag, ezer formájú káosz, amelyben hiába keresünk egységet.

Egy századokig tartó, hosszú analitikus-kritikus korszak nagyszerűen véghezvitt destrukciójának eredményei vagyunk mi magunk s ami körülöttünk van, minden alkotásunk. Anyagi és szellemi romok vesznek körül: régi termelési formák, amelyekről kitűnt, hogy csak a kizsákmányolásra válna be, de nem a társadalmi terelés problémájának megoldására, régi társas együttélési formák, századokon át intézményekbe kijegecesedve, amelyek alkalmatlanoknak bizonyultak az embernek emberhez való viszonyát kielégítően megoldani, régi stílusok, amelyek nem tudják kifejezni többé mai meglátásainkat, régi kutató módszerek, amelyek nem tudnak választ adni mai problémáinkra, régi hitek, amelyekben ma már nem tudunk hinni, mert nem felelnek meg lelünk legmélyebb vágyakozásainak.

A bomlás sivár képe, amelyet korunk úgy anyagi, mint szellemi téren nyújt, nem egy gondolkodót hangolt pesszimizmusra. Megjósolták és megjósolják a nyugati világ alkonyát: kultúránk felbomlóban, társadalmi testünk feloszlóban, gazdasági vérkeringésünk megzavarva, lelki egyensúlyunk megbomolva, gyors iramban sietünk a pusztulás felé.

Jogosult-e a sötét pesszimizmus?

Egész világképünk, amelyen a mai európai életről alkotott pesszimiztikus benyomásunk felépült, a dolgok végtelenségig hegyezett relativitásán alapszik. Minden bomlás, minden zavar legmélyebb forrása egy abszolút pont hiánya, amelyből kiindulni s reá támaszkodni tudnánk. Mert nincs semmink, amiben feltétlenül hinni vagy amit feltétlen bizonyossággal tudnánk, azért ingott meg bennünk, alattunk és körülöttünk minden. A relativitás mindent varázsa alá nyűgöző gondolatának részletes kidolgozása és az emberi tudás és cselekvés minden területére kiterjedő alkalmazása húzta ki elméleti gondolkodásunk és morális cselekvésünk alól a szilárd talajt.

De a relativitás gondolatának nem kompetenciáján túlterjesztése-e, ha annak alapján alkotott benyomásunkból kultúránk pusztulására következtetünk? Ha minden relatív, az a benyomásunk is relatív, amelyet ma korunkról alkotunk. Igaz, elfogadjuk s talán el is kell fogadjuk igaznak amaz állítást, hogy relatíve, azaz bizonyos szempontból, még pedig az elmúlt századok fejlődésében feltalálni vélt fejlődési irány szempontjából mai európai kultúránk a bomlás és oszlás képét mutatja, amely nem is nagyon távoli véget jósol. De ez a szempont az egyedül lehetséges szempont-e? Éppen a relativitás nagy gondolata tanított meg arra, hogy ugyanazt a jelenséget mindig több szempontból lehet nézni s hogy mindegyik szempont más képét mutatja. De vajon ez a szempont, a korunkat megelőző századok fejlődésvonalából vett szempont-e a helyes szempont?

Egy görbe irányát megítélni, igaz, csak már leírt részletéből lehet. De nagyot

tévedhetünk, ha a görbe irányát túl kicsiny részletének hajlásából próbáljuk megkonstruálni. Esetleg éppen az ellenkező irányba jutunk.

A történelem görbéjének jövő alakulására is csak a már leírt részből következtethetünk. De ma ez a görbe erős elhajlást mutat, hirtelen kanyarodást s mi az irányt vétesen csak az előző néhány évszázad útjából akarjuk megítélni. S mivel az elhajlás ezzel ellentétes, a görbe mintha visszafordulna, a kultúrának, amely amaz irányt képviselte, végét hirdetjük.

Anélkül, hogy igazunk volna. Mert ha a történelem vonalát messzebb követjük visszafelé, rájövünk, hogy ez nem egyenes vonal, amely egy pontból kiindulva a legrövidebb úton törekszik egy célpont felé. Az emberiség történelme hullámos görbe vonalban halad, amelyben az irányok az egyes vonalrészletek szemszögéből nézve időnként nemcsak változnak, hanem egyenesen egymással szembe fordulnak. Anélkül, hogy ez a véget jelentené.

Igaz, végét jelenti azon történelmi szakasznak s e szakasz emberei által egyedül üdvözítőnek tartott irányvonalnak. Végét jelenti e kor legmélyebb érzéseinek és gondolatainak éppúgy, mint az ezeket kifejezésre juttató kultúrképleteknek, a kor társadalmi intézményeinek, tudományának, művészetének, vallásának. A kor emberére tehát teljes összeomlást jelenti mindannak, amit addig értékesnek és jónak tartott, ami életének tartalmát és értelmet adott. Innen pesszimizmusa.

Amely azonban csak rövidlátásból ered. Meg nem látásából annak, hogy egy kor relatív szemszögéből ítélkezünk az egész történelem fejlődésvonala felett. Ez megbocsátható egy abszolutista kornak, amely megszokta, hogy mindent egy feltétlen hitelesnek vélt mértékkel mér, de nem bocsátható meg a mi relativista korunknak, amelynek leglényegesebb szerzeménye éppen annak felismerése, hogy minden mérés csak egy bizonyos mértékhez viszonyítva mér és sohasem ad abszolút, e mérték kompetenciáján túlmenő eredményt.

Más szavakkal: a korunkból leszűrt benyomást nincs jogunk kiterjeszteni a jövőre. Ezzel szemben a történelem előttünk ismeretes teljes görbéje megtanít valamire, amiből inkább megsejdíthetjük jövőnk alakulását. A történelem azt mutatja, hogy egy kultúra életében a szintetikus és analitikus korok váltogatják egymást. Vannak korok, amelyek a fejlődés eddig elért eredményeit egy kerek, önmagában egész, grandiózus világképpé összegezik, amelyekben mindennek megvan a maga pontos helye, ahol nincs semmi bizonytalan, semmi relatív. Egy jól megépített hierarchiát mutat az egész anyagi és szellemi mindenség, amelyben az embernek is pontosan ki van jelölve a maga helye. Ezek a nagy építő, szintetikus korok. Ilyen volt az európai középkor is.

De minden szintézis magában hordja felbomlásának csíráját. Minden szintetikus kort egy szenvedélyes analitikus korszak követ, amely részeire bontja az előző kor abszolút szilárdnak vélt világképét s kimutatja annak tarthatatlanságát. Ezt tette a renaissance-szal kezdődő európai újkor is, amely körül-köre haladva lehordta a keresztény középkor abszolút érvényességét igénylő vallásos hierarchikus építményét, s kimutatta nemcsak e kor, hanem minden más kor szintézisének relativitását is.

A szintézisek relativitásának igazolásával azonban még nem törölte el magának a szintézisnek szükségességét. Ez ma is éppen úgy megvan és éppen úgy él bennünk, mint azelőtt, minden korban. Egy pár évtizedig talán úgy látszott, hogy az emberiség el tud lenni nélküle s tisztán az analízis alapján is tud nagy, hatalmas kultúrát teremteni. Ma azonban már rájöttünk, hogy ez nincs így s amit analitikus tudásunkkal alkottunk, az csak civilizáció volt, külsőleges, nagy technikai-gazdasági haladás, de nem benső, lelki kultúra. S ezzel megértettük azt, hogy a szintézis kell, nélküle igazi nagy kultúra nincs.

Ennek a megértésnek vajúdása korunk lázas, beteges állapota. A régi, belénk idegzett analitikus világfelfogás béklyóiba zárva, görcsös mozdulatokkal igyekezünk kiszabadítani a hosszú racionális korszak alatt elzsiabdadt intuitív képességeinket, amelyek reaktiválása megadja egy új szintézis lehetőségét. Racionalista előítéleteink

még megvannak, önkéntelenül még mindig azok szerint gondolkodunk s minden újat, amely elébünk kínálkozik, még ma is a régi kiélt, de még lelkünket üres vázai közé szorító pozitívista-racionalista világnézet szempontjából ítélünk meg. Még nem tudunk azonnal nem analizálni s relativizálni. Bármennyire építeni szeretnénk is, rombolunk.

Ez az ellentét a ma embere krónikus lelki krízisének forrása.

S aki hozzá akar járulni a krízis gyógyításához, csak egyet tehet: igyekezzék ezen ellentétre s ez ellentétnek mélyen a kor lelkiségében gyökerező okaira rámutatni, hogy ezek tudatosá tételével megkönnyítse az utat, amely e kritikus állapottól kivezet. Ez a rámutatás azonban nem egyszerű dolog, egyrészt, mert az ellentét ezer és ezer különböző változatban s sokszor alig felismerhető rejtett formában húzódik meg, másrészt pedig, mert hasznossá csak akkor lesz, ha a mai ember krízisben vajdúdó lelkét minden útján elkíséri s a naponként elébe kerülő, eleven problémákon mutatja ki a kritikus állapot mélyebben meghúzódó kórokozó csíráit.

A lelki konvulzióknak gyökerén fekvő ellentét különösen a múlttal szemben történő állásfoglalásunkban jut élesen kifejezésre. Ez az állásfoglalás nehéz azért, mert hogy harmonikus legyen, két ellentétes tendenciánk kiegyenlítését igényli. Az egyik az új akarása és a régi tagadása. De bármennyire rossz legyen is a régi, s bármennyire is mást akarjunk csinálni, mint ami a régi volt, mégis érezzük, hogy ez az új nem épülhet fel a múlt eredményeinek tekintetbe vétele nélkül. Innen az ellentétes tendencia, amely a múlt értékelését kívánja.

Vannak, akik egy elhatározott gesztussal lemondanak a két tendencia szükség-szerű kiegyenlítéséről s merész egyoldalúsággal valamelyiket kiragadják zsinór-mértékül. Egyik oldalon a futuristák, akik csak előre néznek s a múltat teljesen figyelmen kívül akarják hagyni. Ezek a kevésbé veszedelmesek, mert kevés meddő kísérlet után a legforradalmibb futurista is kénytelen belátni, hogy az új szintézishez nem elég a szintetizáló akarat, hanem épp úgy kell a matéria is, amelyet szintetizáljon. Ezt pedig csak az eddig elért tapasztalatokból veheti.

A múltat tehát eléggé védi az a kiváltságos helyzete, hogy eredményei nélkül a jövő nem lehetséges. Veszedelmesebb a másik irányú egyoldalúság. Azoknak egyoldalúsága, akik azt hiszik, hogy egy kiélt szintézisbe új élet önthető s ezért teljesen lemondanak az új igenléséről. Azok, akik azt hiszik, hogy mert csalódtunk a racionalizmusban, a pozitív tudomány teljesítőkétségében, most már el lehet dobni ennek eredményeit s vissza lehet térni a pozitív tudományt megelőző kor állapotába. Azok, akik azt hiszik, hogy például restaurálni lehet a régi dogmákat, mert ellenségük, a pozitív tudomány nem tudta helyettesíteni őket újakkal. Vagy azok, akik azt hiszik, hogy vissza lehet térni a régi társadalmi formához, mert az új nem vált be.

Ezek a negatív előjelű forradalmárok, mikor azt hiszik, hogy a múltat lehet galvanizálni s ezzel új kultúrát teremteni, szintén félreismerik a történelmi szintézis alaptermészetét. Nem lehet az új európai kultúra alapjait lerakni másként, mint a most lezáruló analitikus korszak nagy eredményeinek felhasználásával. Minden olyan kísérlet, amely ezen eredményeket ki akarná kapcsolni, szükségképpen bukásra van ítélve. Az analitikus értelem eredményeit nem lehet nem létezőknek tekinteni, csak olyan magasabb egységben felolvasztani, amelyben érvényesek maradnak, anélkül, hogy egyoldalúak lennének, mivel helyük az egészben kijelöltetett. Nem lehet új vallást elképzelni, amely ellentmondjon a tudomány tételeinek, sem új társadalmat, amely ne honorálja a negyedik rend kívánságait.

Az új szintézisnek tehát, amelynek jönnie kell, hogy Európában új, életerős kultúra fakadhasson, szüksége van a most lezáruló analitikus kor eredményeire, de szüksége van éppúgy arra is, hogy az európai lélek kiszabaduljon a túlzottan egyoldalú analitikus beállítottságból s felébredjenek a szintézisre nélkülözhetetlen intuitív képességei.

Annak tehát, aki egy alkotó jövő eljövételét akarja, két irányban kell dolgoz-nia: egyrészt igyekeznie kell kiválogatnia a múlt eredményeiből azokat az eleme-

ket, amelyek a jövő épületének építőköveivül felhasználhatók, másrészt pedig hozzászoktatni saját magát és kortársait az új szintézis szükségességének gondolatához s ami ezzel együtt jár, felébreszteni az ehhez szükséges pozitív alkotó lelki képességeket.

A jelen füzettel útjára induló szemle ehhez a munkához akar hozzájárulni erejéhez képest. Fő rendeltetésének azt tekinti, hogy a Nyugattól e kissé félreeső helyen, a maga szerény hatáslehetőségei között, ráébressze az embereket azokra a nagy problémákra, amelyek megoldása nélkül nyugodt építő jövő el nem jöhet, s adalékokkal hozzájáruljon ahhoz, hogy a nagy nyugati szellemi áramlatok közvetlen érintésétől elzárt, de gondolkodó és tételődő emberek könnyebben tisztázhassák önmagukban azokat a fájó kérdéseket, amelyek elől egy igaz ember sem zárkózhatik el.

A feladat természetéhez képest a szemle tevékenységének igen sokrétűnek kell lenni. Mint mondtuk, a korunk lelki krízisét okozó ellentét a legkülönbözőbb területeken, a politikában és gazdasági életben éppúgy, mint a vallásban és a művészetben egyformán megnyilatkozik s mindenkinek azon a területen tudatosítható a legjobban, ahol a legothonosabb. Ha tehát az építő lelkiismeret felrázása és a köztudat megtisztítása a célunk, nem korlátozhatjuk magunkat egy speciális területre, hanem mindenütt ott kell lennünk, ahol a ma nagy problémája megnyilatkozik. Ez bizonyos tarkaságot fog okozni, amit talán félre fog érteni az, aki nem érzi meg a szemle igazi intencióit, de amit, úgy véljük, örömmel fog fogadni az az olvasó, aki mindenben meg tudja érezni a problematikusát.

Az sem lesz talán mindenkinek kedvére, hogy e szemle hasábjain nem ritkán különböző felfogások megnyilatkozását, sőt egymással ellentétes világnézetek ismeretét fogja találni és bizonyára fel fog hangzani a kritika, hogy a szemle nem hirdet egységes világfelfogást. S a külsőségek szerint a kritikának igaza is lesz. Mert amennyiben egységes világfelfogás alatt a tantételek egységes rendszerét értik, amelyekre esküdni kell, annyiban tényleg ez a szemle nem fog egységes világfelfogást képviselni. Nem pedig azért, mivel meggyőződésünk, hogy ilyen értelemben ma senkinek sincs egységes világnézete Európában. Aki mégis állítja, hogy van, az vagy önmagát, vagy a világot csalja meg. Tartalmában kiegyenlített, egységes világnézete csak annak lehet ma, aki a tények bizonyos része előtt szándékosan behunyja szemeit. Az ilyen egyoldalúsága miatt egységes világnézetből mi nem akarunk, mivel ez nem szolgálhatja a jövőt, amely csak a jelen ellentéteinek szintézisében épülhet fel.

A világnézeti egység azért mégsem fog hiányozni a szemléből. De ez az egység nem külső lesz, hanem belső. Nem arra törekszünk, hogy bizonyos tételeket addig ismételjünk olvasóink előtt, amíg azokat elfogadják. Senkire sem akarunk a régi dogmák helyére újakat ráerőszakolni. Szándékunk szerényebb, de egyúttal hasznosabb is: az olvasó elé akarjuk tární közérthető, egyszerű szavakkal azt a matériát, amelyből önmaga belső világnézeti egységének felépítésén dolgozhatik. A szemlénk egységét nem a papíron, hanem az olvasók lelkében akarjuk megvalósítani. Mert célunk erőnkhez képest azon dolgozni, hogy Európa mai papiros egysége helyébe az európai lélek eleven alkotó egysége szülessék meg, amely megteremti majd a mai ellentéteket grandiózus szintézisbe foglaló új európai kultúrát.

K O R U N K
KOLOZSVÁR
KASSA ÚJVIDÉK

Kassa, a postabélyeg kelte.

Tisztelt Uram,

a magyar szellemtudományok közel tizenhárom esztendőszakadatlan szolgálata bátorított fel arra, hogy bizalmát kérjük: négy ország haladó magyar eszmei erőit gyűjtjük egybe, új magyar társadalomtudományos felismerésekért, új történelmi realizmusért küzdünk, de mindmáig nélkülözzük a magyar értelmiségi körök teljes meg-

értését s maradéktalan támogatását. Mintha mai történelmi feszültségeink közt lecsökkent volna a tiszta kutatás, a tárgyilagos szemlélődés értéke... fel kell hogy panaszoljuk: a mithoszok örvénylései, vad jelszavak kavargása közepette a tudás elhivatottjai is meginognak s pusztába kiáltott hiábavaló szó minden ténytudatosító felvilágosító munkánk.

Közel tizenhárom esztendő önfeláldozó kitartása mégis minket igazol. Amikor a magyar szellemiség még a világháborút követő megrázkódtatások utórezgéseit élte s széttagolódott határok, pártok és klikkek szerint, a KORUNK tört utat az új történelmi helyzet reális felméréseinek. Sürgettük a magyar változások társadalomtudományi vizsgálatát s a valóság tárgyilagos számbavételével új, teremtő kapcsolatokat kerestünk Magyarországra, a dunai utódállamok s a világba szóródott magyarság szellemi elitjei között. Büszkén valljuk, hogy mi alkottuk a hidat a *Huszadik Század* és *Nyugat* történelmi nemzedékétől a világháború utáni új magyar értelmiségi nemzedék öntudatos felsorakozásáig; be tudtuk ojtani az új nemzedékbe az elemző társadalomtudományi gondolkozást s a magyar haladás bensőséges történelmi szellemét.

Négyországi felelősséggel harcoltunk az új magyar gondolat reális tájékozódásáért: Magyarország, Románia, Csehszlovákia és Jugoszlávia legjobb fiatal magyar erőit indítottuk útnak, hogy ma már a szellemi élet legszélesebb arcvonalán foglalják el a magyar művelődési érdekek bajvivásának legelőkelőbb hadállásait. Tudatosítottuk az új szlovenszkói magyar értelmiség egyetemes nemzeti hivatását: a *Sarló* demokratikus magyar gondolatkörét kiemeltük a regionális lekötöttség esetlegességeiből s termékenyen bekapcsoltuk Magyarországra és Erdély fiatal magyarságának életébe. Új, kelet-európai lehetőségeket tártunk fel cseh, szlovák, román, horvát írók és kutatók bevonásával s a magyar elmaradás önrévült illuzionizmusával szemben világosan kifejtettük a magyar demokrácia s a dunai néptestvérség történelmi szükségszerűségét.

Folyóiratunk főmunkatársai az egyetemes magyarság demokratikus szellemi arcvonalát képviselik. A folyóirat fennállásának tizenkettedik és idei tizenharmadik esztendejében a következő hatvantagú főmunkatársi gárda vonult fel hasábjainkon:

Antal János, Bajomi Endre, Balogh Edgár, Barta Lajos, Barta Sándor, Bányai Imre, Bányai László, Bárd Oszkár, Berda József, Berkó Sándor, Bolyai Pál, Brachfeld Olivér, Csehi Gyula, Danzinger Ferenc, Dési Huber István, Déry Tibor, Faludy György, Fábry Zoltán, Fodor József, Forbáth Imre, Franyó Zoltán, Gaál Gábor, Garbai Sándor, Gereblyés László, Geröly Kálmán, Gergely Sándor, Hatvany Lajos, Hollós-Korvin Lajos, Jancsó Elemér, Jócsik Lajos, Jordáky Lajos, Kemény Gábor, Komját Aladár, Korvin Sándor, Kovács József, Kovács Károly, Köves Miklós, Lőrincz Gyula, Lukács György, Mándy Teréz, Méliusz József, Moholy-Nagy László, Morvay Gyula, Nagy István, Neufeld Béla, Peéry Rezső, Remenyik Zsigmond, Salamon Ernő, Sándor László, Selleyi József, Sinkó Ervin, Szabó Imre, Szalatnai Rezső, Szcenczei László, Szentimrei Jenő, Tamási Áron, Tolnai István, Turnowszky Sándor, Újvári László, Veres Péter.

Kérjük: becsülje meg törekvéseinket s előfizetésével támogassa és erősítse munkánkat.

Őszinte megbecsüléssel:

A „KORUNK”

csehszlovákiai szerkesztősége és
kiadóhivatala

Kosice-Kassa, Szivárvány ucca 38/I.

(Sándor László címén).